

Справа „Жіньовські проти Франції”
(„Giniewski v. France”)

У рішенні, ухваленому 31 січня 2006 року у справі “Жіньовські проти Франції” Суд постановив, що

- було порушено ст. 10 Конвенції, яке виявилось у засудженні заявника за дифамацію.

Оскільки заявник не звернувся із клопотанням про призначення йому справедливої компенсації в межах належного для цього строку, Суд не вважав за можливе призначити йому відповідне відшкодування згідно зі ст. 41 Конвенції.

Обставини справи

Заявник Поль Жіньовські є громадянином Франції, народився 1927 року, мешкає в Парижі. Як журналіст, соціолог та історик, заявник не раз наголошував на тому, що він сприяє налагодженню тісніших зв’язків між євреями та християнами.

У січні 1994 року у місцевій газеті було опубліковано статтю заявника під назвою “Завуальована помилка”. Стаття стосувалася енцикліки Папи Івана Павла II “Чарівність істини”. Автор висловлював критику позиції Папи, викладеної в енцикліці, і простежував можливий зв’язок відповідної позиції із причинами Голокосту.

Об’єднання “Загальний союз проти расизму і за повагу до французької та християнської ідентичності” (далі – Об’єднання) звернулось із заявою про порушення щодо заявника, газети та видавця (п. Філіпа Тессона) кримінальної справи про наклеп. Об’єднання стверджувало, що заявник виклав неправдиві твердження, які ображають християнську спільноту. Обвинувачених було визнано винними судом першої інстанції, проте виправдано апеляційним судом. Однак заявника та інших відповідачів було все ж таки зобов’язано сплатити об’єднанню символічне відшкодування моральної шкоди в розмірі 1 франк. Крім того, відповідачі повинні були опублікувати рішення апеляційного суду власним коштом у загальнонаціональній газеті. Заявник звернувся з касаційною скаргою. Проте в її задоволенні було відмовлено.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджував, що судові рішення щодо нього порушувало його право на свободу вираження, гарантоване ст. 10 Конвенції.

Основне питання, яке Суд мав вирішити, полягало у тому, чи можна вважати втручання “необхідним у демократичному суспільстві”.

Суд відзначив, що хоча стаття і була спрямована на критику Папи, немає підстав вважати, що вона зачіпала загалом усе християнство. Адже християнство складається з багатьох течій, окремі з яких цілком заперечують авторитет Папи.

У своїй статті заявник спробував проаналізувати зміст конкретного вчення (викладеного в енцикліці), а також висловив припущення щодо його можливого зв'язку з Голокостом. Його твердження насправді були частиною широкомасштабних та тривалих дебатів з ідеологічних питань. Немає підстав вважати, що заявник розпалив ворожу дискусію, для якої не існувало жодних передумов у сучасному суспільстві.

У статті заявник висловлювався щодо можливих негативних наслідків конкретного ідеологічного вчення. Його розмірковування вносили вклад у дослідження причин, які обумовлювали винищення євреїв у Європі. Безумовно, остання проблема є предметом нагального громадського інтересу у демократичному суспільстві. Стосовно таких питань будь-які обмеження свободи вираження мають суворо стримуватися. Суд дійшов висновку, що хоча стаття і стосувалася вчення, яке підтримувалось церквою, конкретні міркування заявника жодним чином не піддавали критиці релігійні вірування. Заявник виклав свою позицію як журналіст та історик.

У зв'язку зі справою Суд висловив міркування, що необхідною умовою демократичного суспільства є те, аби дебати щодо причин діянь особливої тяжкості, зокрема злочинів проти людства, могли вільно відбуватись.

Суд зауважив, що, за визнанням самого заявника, стаття містила коментарі, які могли образити, шокувати чи зачіпати окремих людей. Втім Суд нагадав, що такий характер висловлювань не заважає їм бути об'єктом свободи вираження поглядів. Суд також зазначив, що статтю не можна назвати безпричинно образливою чи наклепницькою. Також немає підстав вважати, що вона провокувала зневагу чи ненависть. До того ж, у статті не було нічого такого, що могло би поставити під сумнів належно встановлені історичні факти.

Тому Суд дійшов висновку, що міркування національних судів, покладені в основу рішень проти заявника, не були достатніми, аби виправдати втручання в його право на свободу вираження поглядів.

Стосовно санкцій, застосованих до заявника, Суд зауважив, що хоча п. Жін'євські і був виправданий апеляційним судом за кримінальними звинуваченнями,

однак його було визнано відповідальним за цивільним позовом. Тому його було зобов'язано сплатити Об'єднанню 1 франк як моральну компенсацію та забезпечити власним коштом опублікування резолютивної частини відповідного рішення суду. На думку Суду, опублікування резолютивної частини рішення апеляційного суду в принципі не можна вважати надмірним утиском свободи вираження. Однак Суд далі відзначив, що оскільки у рішенні згадувалось про те, що заявнику було висунуто звинувачення у вчиненні кримінального правопорушення (наклепу), то сам цей факт безсумнівно справляв відлякуючий ефект на будь-які спроби реалізації свободи вираження поглядів у майбутньому. Тому Суд дійшов висновку, що застосована санкція була непропорційною, особливо з огляду на важливість та громадську зацікавленість у дебатах, до яких у своїй статті долучився заявник.

Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 10 Конвенції.